

ΤΑ ΕΚΤΑΚΤΑ ΤΟΥ «ΜΠΟΥΚΕΤΟΥ»

Η ΜΑΝΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΟΓΔΩΔΕΚΑ ΑΙΩΝΑ

(Από τὸ περίφημο ποίημα τοῦ Νικήτα Νιφάρκου, σπάνιο καὶ δυσεύρετο σήμερα)

ΔΟΥ σήμερα καὶ ἡ συνέχεια τῶν περιφημῶν ποιημάτων τοῦ Νικήτα γιὰ τὴ Μάνη, τὰ χωρία τῆς καὶ τὰ ἔθιμά τῆς.

Ὅπως γράφαμε στὸ προηγούμενο φύλλο, μεγάλο ἐνδιαφέρον ἔχει καὶ τὸ ἀπόσπασμα τοῦ «Ἀποχαιρετισμοῦ ἢ Θρήνου» τοῦ Νικήτα. Στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ ὁ ποιητὴς μιλεῖ κυρίως γιὰ τὴ φοβερὴ καὶ τρομερὴ μαγιάτικη βεντέτα.

Στὸ ζήτημα αὐτὸ τῆς ἀντεκδικήσεως, ὁ Μανιάτης δὲν ὑποχωρεῖ, κατὰ τὸν Νικήτα πάντοτε, πρὸ οὐδενός. Ὅλοι ὑποβλέπονται μεταξὺ τους, ὁ ἓνας φοβάται τὸν ἄλλο, ὁ ἓνας παραφυλάει τὸν ἄλλο. Δὲν ὑπάρχει φιλία, δὲν ὑπάρχει συγγένεια, δταν πρόκειται νὰ ἐκδικηθῇ ὁ Μανιάτης. Ὁ ποιητὴς τοῦ «Θρήνου» τὸ λέει καθαρά:

Καὶ γείτονας τὸν γείτονα, κουμπάρους τὸν κουμπάρου καὶ ἀδελφός τὸν ἀδελφὸν τὸν βλέπει σὰν τὸν Χάρον.

Πιθανῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀκριβῶς νὰ γράφει τὰ πράγματα λιγὰς ὑπερβολικά ὁ Νικήτας. Γιατὶ ἀντεκδικήσεις μεταξὺ συγγενῶν, καὶ μάλιστα ἀδελφῶν, εἶνε ζήτημα ἂν ἔγιναν ποτὶ τὴ Μάνη, ἢ καὶ ἂν συνέβη ποτὲ κατὰ τέτοιον, φά ἦταν ἐξαιρετικὸ, περιπτώσεις ἐντελῶς μοναδικῆ. Γιατὶ, διὼς ἔξομενοι ἄλλοι, καὶ τώρα καὶ πάντα, τὸ αἰσθημα τῆς ἀδελφότητος καὶ συγγενικῆς ἀγάπης ἦταν βαθειὰ ριζωμένο, τεραστίως ἀνεπτυγμένο μεταξὺ τῶν Μανιατῶν. Ἐνας λόγος μάλιστα τῶν ἀντεκδικήσεων, ὁ σοβαρότερος ὅλων, ἦταν καὶ ἡ ἀγάπη αὐτῆ μεταξὺ τῶν συγγενῶν. Οἱ συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου δὲν ἠσύχαζαν, ἂν δὲν «ἐπαίρων» πᾶσι τὸ αἷμα τους.

Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ σκοτωμένοι δὲν ἔβρισκαν στὸν ἄλλο κόσμον ἡσυχία καὶ γαλήνη, ἂν δὲν τοὺς ἐξεδικούντο οἱ οἰκτεῖοι τους, οἱ συγγενεῖς τους. Τὸ τονίζει καὶ αὐτὸ παραστατικώτατα ὁ ποιητὴς τοῦ «Θρήνου»:

Γιατὶ ὅσοι πηγαίνουν στὸν Ἄδη (σκοτωμένοι) καὶ δὲν τοὺς ἐδικιῶσσαι, μινὲ (σκονν) κολασμένοι.

Καὶ οἱ οἰκτεῖοι ὁμοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ σκοτωμένου, ἔχοναν τὴν ἡσυχία τους ὅσο νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν. Ἄμα ἀντὶ αἵματος! Πενθοῦσαν βαρεῖα, θρηνοῦσαν, παραμελοῦσαν τὸν ἑαυτὸ τους, γίνονταν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ σὰν τ' ἄγρια θηρία, μὲ τὸ τοῦφεα στὸ χέρι. Τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τὸν τοὺς φρόναζε ζητώντας ἐκδίκησι. Ἔφτανε στ' αὐτὰ τους αὐτὴ ἡ φωνὴ τοῦ νεκροῦ ἀπ' τὸν Κάτω Κόσμον.

Ὁ Νικήτας περιγράφει ὑπέροχα καὶ ὀλοζώντανα τὴν κατάντια καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν συγγενῶν τοῦ σκοτωμένου, ὡς πού νὰ σκοτώσουν καὶ νὰ πάρουν τὸ αἷμα τους πίσω:

Δὲν θέλουν νὰ ἀλλάξουσι, δὲν (θέλουν) νὰ πλυθοῦσι, καὶ μήτε μπαρπερίζονται ἂν (δὲν) δικαιοδοῦσι

τοὺς βλέπεις μὲ τὰ γένεια καὶ καταλερωμένους, σὰν βρυκολάκους ἄγριους καὶ πάντ' ἄρματομένους, καὶ γέροντες ὀδοθήκοντα χρόνων καὶ παραπάνω, τοὺς βλέπεις μὲ τὰ ἄρματα καὶ τὰ βαστοῦν ἐπάνω, τὸ κῦττασμά τους ἄγριον, ἄσχημη θεωρία καὶ μάτια ἔχουν κόκκινα καὶ νύχια σὰν θηρία...

Καὶ ὡς ἐδῶ μὲν τὰ πράγματα ἔχον ἀκριβῶς ὅπως τὰ ἔξομενε περὶ του, ὅπως τὰ ἔχον γράφει καὶ ἄλλοι, περιηγηταί, ἱστορικοὶ καὶ ἡθογράφοι.

Ὁ Νικήτας ὁμοῦ διηγεῖται παρακάτω καὶ κατὰ τὸ καταληκτικὸ, τὸ ἀπίστευτον. Ὅτι δηλαδὴ ὁ Μανιάτης θεωροῦν τὸν φυσικὸ, τὸν εἰμάρτοτος θάνατο ὡς συμφορά. Ὁ συγγενεῖς τους πού φεύγει γιὰ τὸν ἄλλον κόσμον «ἀσκότωτος», πού πεθαίνει στὸ κρεβάτι του, πού δὲν τοὺς δίνει ἔτσι τὴν εὐκαιρία καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀντεκδικήσεως καὶ τοῦ αἱματοκωμιματός, θεωρεῖται κακότυχος καὶ κακορροϊκός. Κλαίει γιὰ λογαριασμὸ του καὶ γιὰ λογαριασμὸ τους. Τάχουν καὶ μὲ τὸν ἴδιο τὸν Χάρον.

Ἄν ἀποθάνῃ καὶ κανεὶς ἀσκότωτος τὸν κλαίγουν, ἀσκότωτον, ἀμάτωτον, ἀδικιωτον τὸν λέγουν τὸν κλαίγουνσι καὶ σκούζουσι, γιατί δὲν ἠμποροῦσι, μηδὲ ἐλπίζουσι ποτὲ τὸν Χάρον νὰ εὐροῦσι, νὰ πάρουσι τὸ δίκην τους, νὰ παρηγορηθοῦσι.

Καὶ τὰ παιδιά πού γεννιόντουσαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ στὴ Μάνη, μὲ τοῦφεα καὶ ὑποδεχόντουσαν. Καὶ μέσα σὺς τόσες ἄλλες εὐχές, ἢ πὸ σπουδαία ἦταν νὰ γίνῃ καλὸς στ' ἄρματα καὶ νὰ ἐξολοθρευθῇ τοὺς ἐξ-

θρούς του. Πρέπει ὁμοῦ νὰ δώσουμε καὶ πάλι τὸν λόγο στὸ Νικήτα:

Καὶ τὰ παιδιά τους τὰ μικρά, ὄπταν γεννηθοῦσι, χυλόπηται μοιράζουσι γιὰ νὰ τὰ εὐχρηθοῦσι, στὴν πόρταν ὄλοι τρέχουσι καὶ τοῦφεαὶς βαροῦσι, καὶ νὰ τοὺς βγάλουσι χυλὸν νὰ φαῖσι καρτεροῦσι. Ἐκεῖ καὶ χήραις τρέχουσι καὶ καλομοῖραις πάσι, νὰ τὸ καλομοιράζουσι, χυλόπηται νὰ φαῖν ἢ καλομοῖραις λέγουσι: «Καλῶς ἦλθε νὰ ζῆση, νὰ γένῃ καλὸ στ' ἄρματα καὶ τοὺς ἐχθρούς νὰ σβῶση». Αἱ χήραις πάλιν στέκονται σὰν παραπονεμένας, καλαῖς εὐχαῖς τοῦ δίδουσι καὶ ἄρμαγες ἢ καῦμιναις: «Ἡμεῖς ἄνδρα δὲν ἔχομεν, νὰ σᾶς τὸ τοῦφεαίση» μὸν ὁ Θεὸς πού τὸδῶσε, νὰ σᾶς τὸ τοῦφεαίση».

Προχωρώντας ὁμοῦ πρὸ κάτω ὁ Νικήτας, φροτίνει τοὺς Μανιάτες μιὰ ντροπὴ καὶ ἓνα ἀσχος πού δὲν τοὺς στέκει καθόλου. Τοὺς κατηγορεῖ δηλαδὴ ὡς κλέφτες καὶ ἄρμαγες εἰς βάρος τῶν ξένων πού ζητοῦν φιλοξενία στὸν τόπο τους. Αὐτὸ — ἂν καὶ πρόκειται περὶ ἐθίμων θρησκονμένων πρὸ ἑκατὸν πενήντα περίπου ἐτῶν — δὲν μπορεῖ νὰ εἶνε ἀκριβές. Ἐκτός περὶ ἂν πρόκειται γιὰ ὀρισμένη περιφέρεια τῆς Μάνης, γιατί οἱ Μανιάτες φημιόνταν καὶ φημιόνταν καὶ σήμερα γιὰ τὰ φιλόξενα αἰσθηματὰ τους, γιὰ τὴ φύσιν, τὴς ὁποῖας εἶνε πρόθυμοι νὰ ὑποστοῦν γιὰ τὸ χατήρι τοῦ ξένου τους. Ὅστόσο, νὰ τί γράφει ὁ ποιητὴς τοῦ «Θρήνου»:

Τοὺς ξένους ὅταν τύχουσι στὸν τόπον τους νὰ πάγουν, κουμπάρους τοὺς ἐκάμουνσι καὶ τοὺς καλοῦν νὰ φαγούν. Καὶ ὅταν θέλει νὰ ἐβῆ ὁ ξένος τὸν κρατοῦσι, καὶ ὡσὰν φίλοι τὸν καλοῦν καὶ τὸν ἐννουθετοῦσι. Κουμπάρε, λέγουσι, ἔμεις θέλομεν τὸ καλὸ σου, καὶ ταῦτα πού σοῦ λέγουμε βάλε στὸ μολὸ σου,

καὶ ἔβγαλε τὴν φρέμελη, γελεῖ (καὶ) ζωνάρι,

καὶ τὸ βρακὶ μπορεῖ κανεὶς ἐχ-

(θρὸς σου νὰ τὸ πάση,

καὶ ἂν σὲ γδύσουσι οἱ ἐχθροὶ νὰ

(σοῦ τὰ πάρουν ἄλλοι,

ζημιαν φέρεις εἰς ἡμᾶς καὶ ἐν-

(τροπὴ) μεγάλη

γιὰ τοῦτο, κουμπάρουλη μου, σω-

(στὰ νὰ σοῦ τὰ ποῦμε

καὶ φέσι καὶ πονκάμισα ν' ἀφι-

(σης) ἀγαποῦμε.

Καὶ τὰ παπούτσια βγάλε τα, τί

(χρειάζονται) σὲ σένα,

ἐτώρα εἶσαι σίγουρος μὴ σκιάζε-

(σαι) κανένα.

Καὶ ἔτσι τὸν ταλαίπωρον τὸν ξέ-

(νον) τὸν ἐγδύνουν

κατὰσαρκον οἱ ἀσπλαγχοὶ νὰ τρέ-

(χη) τὸν ἀφίνουν.

Καὶ γιὰ τὸ κόψομεμα τῶν πλοῖ-

ων πού «ἔξελεφταν» σὺς ἀπτεῖς

τῆς Μάνης μιλεῖ ὁ Νικήτας:

Ἄν τύχει καὶ καμμιὰ φορὰ κα-

(ρῶσι) νὰ ξεπέση,

ἀπὸ ταῖς ἀμαρτίαις του στὸν τό-

(πον) τους νὰ πέση,

φραντσέικον, σπανιόλικον, ἐγγλέξικον ἢ ἄλλο, ἢ τούρκικον, μωσκόδικον, μικρὸν ἢ καὶ μεγάλο, καθένας τὸ μερίδιον του νὰ πάση, νιέ μου, θέλει, καὶ ταῦλαις του μοιράζουσι, καθόλου δὲν τοὺς μελεῖ...

Μὲ ὅλα τους ὅμως αὐτὰ τὰ ἐλαττώματα οἱ Μανιάτες, μ' ὄλο τους τὸ ἀλληλοφάγωμα, ἀδελφώνονται ἀμέσως μόλις ἐπιβουλεύει κανένας «ἀλλόφυλος» τὴν ἐλευθερία τους:

Ἄλλ' ὅταν τις ἀλλόφυλος, ἂν ἤθελε θελήσει νὰ ἐλθῇ στὴν πατρίδα τους γιὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, ἐπότες συμφωνοῦν εὐθύς καὶ τρέχουν σὰν θηρία, νὰ δεῖξουν τὴν ἀνδρεία τους καὶ τὴν παλληκαρία.

Αὐτὸ εἶνε τὸ ποίημα τοῦ Νικήτα, τὸ ὅλοιο, ὅπως τελευταίως ἐξ-ακριβώσαμε, πρωτοεξεδόθη στὴν Ἀθήνα μὲ τὸν τίτλο «Χωρογραφία τῆς Μάνης», στὰ 1853. Στὴν ἔκδοσι αὐτὴ ὁ Νικήτας ἀναφέρεται ὡς Νήφος καὶ ὄχι Νιφάρκος. Ποῦ εἶνε τότε τὸ πραγματικὸ τὸ ἐπώνυμο; Ἄγνωστον.

Παρόμοιο τραγοῦδι ἔχει γραφεῖ παλιὰ καὶ γιὰ τὴν Κρήτη. Θ' ἀσχοληθῶμε καὶ μ' αὐτὸ προσεχῶς.

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ

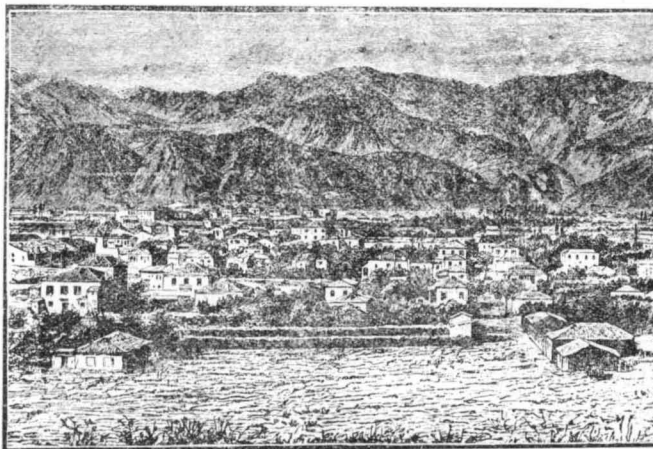
ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ

Τὴν ἀρετὴ τῆς αὐτοθυσίας τὴν ἔχον κατ' ἐξοχίην οἱ ἑρασταί.

Πλάτων.

Ἡ γυναῖκα ἔχει τὴ δύναμι, μὲ μιὰ τρίχα νὰ τραβᾷ πὸ δυνατὰ ἀπ' ὅ,τι τραβᾷ ἓνα ζευγάρι βόδια μὲ χοντρὸ παλαμᾶρι.

Πολωνικὴ παροιμία.

Ἡ Σπάρτη καὶ ὁ Ταῦγετος. (Σχέδιο ξένου περιηγητοῦ).